

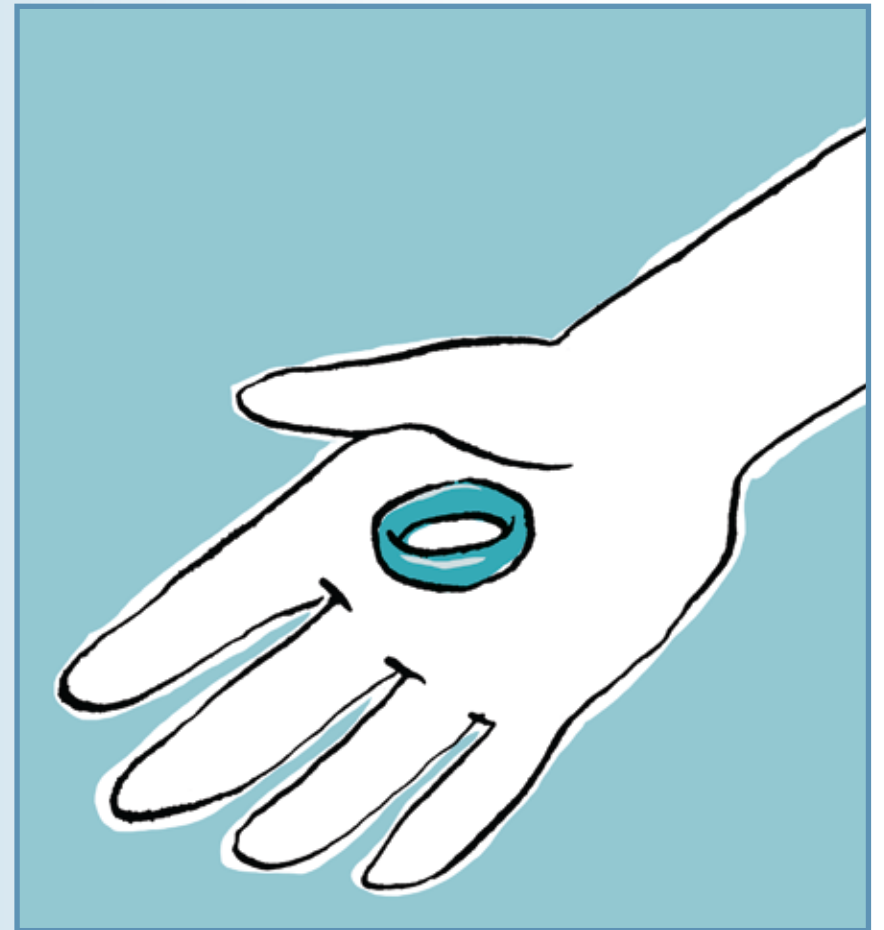
ELVÁLNI VAGY EGYÜTT MARADNI?

CSALÁDI ÖRÖMÖK ÉS VESZTESÉGEK

A modul szerzője:
Sallai Éva és Szekszárdi Júlia

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

12. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
			Diák	Pedagógus
I. Ráhangelés, a feldolgozás előkészítése				
I. a) A szülők válása				
A	A tanár felolvassa, vagy egy szépen olvasó diákkal felolvastatja az Ingmar Bergman szöveget. A tanulók spontán reflektálnak az elhangzottakra. Megfogalmazódik, hogy a szülők közötti feszültség, konfliktus általában megviseli a gyerekeket. 10 perc	A téma felvezetése Problémaazonosítás Érzelmek kifejezése	Szöveghallgatás	P1 (szöveg)
B	Véletlenszerű szerveződéssel 6 csoport alakul az osztályban. Mindegyik csoport kap egyet a papírcsíkok közül, amelyen egy-egy állítás szerepel. A csoport megbeszéli, hogy egyetért-e a kapott állítással vagy sem. Végül eldöntik, hogy mi legyen a csoport álláspontja. Közben a tanár feltesz a táblára egy csomagolópapírt, amin ott szerepel a fejléc: Egyetértek Nem értek egyet A csoportok a véleményüknek megfelelő oszlopba ragasztják a saját papírcsíkjukat. Az eredményt a tanár felolvassa, és meghallgatja a tanulók észrevételeit. 15 perc	A téma felvezetése Véleményalkotás Döntés	Csoportmunka – kerekasztal Frontális – beszélgetés tanári moderálással	D1 (Állítások papírcsíkokon) P2 (Magyarázat) Poszter elkészített fejléccel Papírragasztó Ragasztógyurma

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
			Diák	Pedagógus
II. Új tartalom feldolgozása				
II. a) Kié a felelősség?				
A	A tanár elmondja, hogy a következőkben egy olyan család tagjaival ismerkednek meg, amelyben az apa és anya között feszült a viszony. Az osztály négy részre oszlik. Mindegyik csoport kap egy sorszámot 1-től 4-ig. Az 1. az anya, a 2. az apa, a 3. Mariann (a 15 éves lány), a 4. Viktor (a 17 éves fiú) szempontjából figyeli az eseményeket. Az interjú hallgatása közben a csoportok a saját szereplőjük szavait, illetve a róla elhangzott véleményeket figyelik, és jegyzeteket készítenek. A tanár minden részlet után néhány percet ad a jegyzetek elkészítésére. 40 perc	A történet megismerése Lényegkiemelés Decentrálás	Frontális – hanganyag meghallgatása Egyéni feladat – jegyzetkészítés	P3 a) (Az interjú hanganyaga) P3 b) (Háttérolvasmány) A lejátszáshoz szükséges technikai eszköz
B	A tanár ismerteti az erkölcsi dilemmahelyzetet, és vitára bocsátja azt (a dilemmahelyzet a P3 a), a módszer leírása a P3 b) mellékletben). 30 perc	Döntés problémahelyzetben Problémaazonosítás Döntés Kritikai gondolkodás	Csoportmunka – dilemmavita	P4 a), b) (A dilemma és a dilemmavita módszere)

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – melléletek	
				Diák	Pedagógus
II. b) Kockázatos döntések					
A	A négy csoport valamennyi tagja megkapja a saját szereplőjéhez kapcsolódó kérdéssort (D2). A válaszokat átgondolja. Ehhez felhasználja az interjú során készített jegyzeteit. A csoportok köröket alkotnak, ahol kérdésenként haladva elmondják gondolataikat az adott szereplőről. 20 perc	A szereplők jellemzése Kritikai gondolkodás Problémaazonosítás	Egyéni munka – írásbeli válaszadás a kérdésekre Csoportmunka – kerekasztal	D2 (Feladatok a különböző személyeket képviselő csoportoknak) Írószer, saját korábbi jegyzetek	
B	Meghallgatják az interjút, és a részletek ismeretében megerősítik, illetve megváltoztatják az előzőekben kialakított véleményüket. A véleményváltást a korábbi 6 csoportban ismertetik társaikkal. 30 perc	Vélemény felülvizsgálata Érzések tudatosítása Kritikai gondolkodás Problémamegoldás	Frontális – hanganyag bemutatása Csoportmunka – beszélgető kör		P3 a) (Az interjú hanganyaga) P3 b) (Háttérolvasmány) A lejátáshoz szükséges technikai eszköz
II. c) A történet különböző nézőpontokból					
A	4 fős csoportok alakulnak, amelyekben valamennyi szereplő képviselteti magát. Amennyiben a létszám nem osztható négyel, 5-6 fős csoportok is szerveződhetnek. A kiscsoporton belül az előző gyakorlatban összegyűjtött tapasztalatok alapján sorra minden szereplőt bemutatnak, és kicserélik a róluk alkotott véleményeket. 20 perc	A különböző szereplők szembesítése Empátia Önkifejezés Kommunikáció	Csoportmunka – szóforgó	Saját jegyzetek	

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	Két-két csoport foglalkozik az egyes szereplőkkel: 1. az anyával, 2. Viktorral, 3. Mariannal. A csoport-párok egyik tagja a szereplőt megszemélyesítésére, a másik egy vele folytatott interjúra készül. (A feladatleírásokat lásd a D5 mellékletben) 20 perc	Felkészülés az interjúra Decentrálás Együttműködés	Csoportmunka – kerekasztal	D3 (Csoportfeladatok)	
II. d) Különböző álláspontok					
A	A tanár feltesz a fal két távoli pontjára két transzparenst. Mindkettőn 1-1 vitakérdés szerepel. Az osztály két részre oszlik, és a két társaság a két különböző transzparenshoz áll. Választanak egy-egy csoportvezetőt, aki a kapott instrukciók alapján elvégezteti a társaival a feladatot. 25 perc	Vélemények ütköztetése Együttműködés Érvelés Döntés	Csoportmunka – argumentációs vita Frontális – tájékoztatás	D4 (Instrukciók a csoportvezetőknek)	P5 (Vitakérdések két transzparenshen) Ragasztógyurma
B	Elhangzik a 3 interjú. A szereplők sorra elmondják, hogy mit éreztek a jelenet során. Mindenki visszamegy a csoportjába, ahol megbeszélik, hogy mennyiben változott meg az egyes szereplőkről és a helyzetről alkotott véleményük az interjúk hatására. 20 perc	A történet szereplőinek megjelenítése Önkifejezés Kommunikáció Véleményalkotás	Frontális – szituációs játék bemutatása Csoportmunka – szóforgó		

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III. a) Ki mit visz el a foglalkozásról?					
A	<p>A tanár a táblára írja a következő mondatindítást: A TÖRTÉNET LEGFONTOSABB TANULSÁGA SZÁMOMRA AZ, HOGY...</p> <p>A tanulók írásban befejezik a mondatot. A véleményeket a korábban együtt dolgozó csoportok körében listába szedik, és ez felkerül egy csomagolópapírra. A csoportok felolvassák egymásnak a listájukat.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>	<p>Tanulságok összegzése Véleményalkotás Önkifejezés</p>	<p>Egyéni feladat – mondatbefejezés Csoportmunka – kerekasztal Frontális – csoportszóforgó</p>	<p>Csomagolópapír, vastag filctollak, ragasztógyurma</p>	
B	<p>Minden tanuló kitölti a kérdőívet (D5). Nevet nem kell ráírni a lapra.</p> <p style="text-align: right;">20 perc</p>			D5 (Kérdőív)	

TANÁRI MELLÉKLETEK

P1 RÉSZLET INGMAR BERGMAN ÖNÉLETÍRÁSÁBÓL

„Gyermekévek, a hétköznapi ritmusa. A születésnapok, az egyházi ünnepek, a vasárnapok. Kötelességek, játékok, szabadság, kötöttség és biztonság. A téli sötét reggelek, a hosszú gyalogutak az iskolába, a tavaszi játékok, a golyózások és biciklitúrák. Az őszi vasárnap esték, a kályhában lobogó lángok. A közös olvasások. Nem tudtuk, hogy anyám közben átélt egy viharos szerelmet, és hogy apám súlyos depresszióba zuhant. Anyám fel akarta bontani a házasságot, apám öngyilkossággal fenyegetőzött, aztán kibékültek és úgy döntöttek, hogy együtt maradnak a gyerekek miatt, ahogy akkoriban mondták. Mindebből semmit nem vettünk észre. Vagy csak nagyon keveset. Egy őszi estén a vetítőmmel játszottam a gyerekszobában, a húgom már elaludt anyám szobájában, a bátyám valamilyen lövészeti gyakorlaton volt. Hirtelen heves veszekedés hangjai ütötték meg a fülemet odalentről. Anyám sírt, apám dühöngött. Félelmetes hangokat hallattak, amilyeneket még soha nem hallottam azelőtt. Kilopódoztam a lépcsőre és láttam, hogy dühösen vitatkoznak lenn a hallban. Anyám megpróbálta magához ragadni a kabátját, de apám nem engedte. Néhány másodpercnyi huzavona után anyám elengedte a kabátot, és a bejárati ajtóhoz rohant. Apám megelőzte, félrelökte és elállta az útját. Anyám nekirontott apámnak, és dulakodni kezdtek. Anyám megpofozta apámat, ő meg a falhoz taszította anyámat, aki elvesztette egyensúlyát és elesett. A zajra a húgom is felébredt, és kijött a lépcsőre. Rögtön elsírta magát. Apám és anyám abbahagyta a verekedést. Hogy mi történt utána, arra nem nagyon emlékszem. Anyám a díványon ült a szobájában, vérzett az orra. A húgomat próbálta megnyugtatni. Én a gyerekszobában vagyok, nézem a vetítőt, megindultságomban térdre esem, és felajánlom Istennek a vetítőt a filmmel együtt, ha apám és anyám kibékül. Kérésem meghallgattatott. A gyülekezet lelkipásztora, apám főnöke közbelépett. Szüleim kibékültek, és a mérhetetlenül gazdag Anna néni hosszú nyári utazásra vitte el őket Olaszországba. Megérkezett a nagyanyám is, a rend és a látszólagos biztonság helyreállt.”

Laterna magica. Európa Kiadó, Budapest, 1988.

P2 MAGYARÁZAT A D2 MELLÉKLETHEZ

A papírcsíkokon szereplő állítások két szélsőséges véleményt képviselnek a következő besorolásban:

A rossz házasságot még a gyerek érdekében sem szabad fenntartani

Ha a szülők házassága megromlott, és mégis együtt maradnak, az rosszabb a gyerekeknek, mint ha a szülők felbontanák a házasságukat.

A rossz házasság fenntartása károsabb lehet a gyerek lelki egészségére, mint egy sima válás.

A rossz házasság leghatékonyabb ellenszere a válás.

Bármilyen rossz is a házasság, a gyerekek érdekében együtt kell maradniuk a házastársaknak.

Akinek gyereke van, annak nem szabad elválnia, mert nem foszthatja meg a gyerekeit a másik szülőtől.

A szülők válása minden esetben megviseli a gyereket.

A szülők válása minden esetben megviseli a gyereket.

Szerencsés, ha a gyerekek maguktól belátják: nem lehet sommás ítéletet alkotni az adott konkrét kontextus ismerete nélkül. Ha nem, a pedagógus próbálja erre őket fokozatosan rávezetni.

P3 A) „KÉPTELENSÉG, HOGY EZ A CSALÁD ÚJRA ÖSSZEJÖJJÖN”

(Az interjú szövege)

1. Katalin, a mama

Bennem azok az érzelmek maradnak meg, amiket valami kivált, meg ahogy én abban szerepeltem. Arra emlékszem, hogy akármilyen családi vitánk volt a húgom, meg én és a mamám között, ők azért együtt voltak, és én nem tudtam jól vitatkozni. Engem könnyen le lehet győzni szavakkal. Ha valamilyen szituáció kialakul, biztos legyőzöttként maradok a porondon.

Gyerekkorodban volt így?

Igen, gyerekkoromban.

Es kivel szemben voltál vesztés?

A húgommal meg a mamámmal szemben. Soha nem tudtam a magam igazáról meggyőzni őket. Végző soron mindig én voltam az, aki nem tudta addig nézni, hogy valami ne legyen meg, és hogy ne legyen vita, hanem megcsináltam. Szóval átmentem egy ilyen Hamupipőkébe. Duzzogtam, meg morogtam, de megcsináltam. Nem tudtam az okát, csak az alakult ki, hogy nem volt önbizalmam. Nem volt mibe kapaszkodnom. Irtó sokáig nem hallgattam a magam hangjára, mert belénk vertek egy szülő iránti tiszteletet, meg általában a felnőtt iránti tiszteletet. Nem tudom, mi bajom van.

Az lehet a bajod, hogy az anyukádnak is próbáltál megfelelni. Mondtál az előbb egy szót, ami az én életemnek is vezérszava, az az igyekvés, igyekezni, „jó kislánynak lenni”, az olyan ismerős.

Kifejezetten tehernek éreztem magam. Plusz gondnak a szüleim felé: én itt vagyok, és engem itt taníttatnak. El akartam menni otthonról. Férjhez mentem-.

Mennyi ideig tartott a házasság?

Talán három évig sem. Aztán találkoztam a második férjemmel. Találkoztunk néhányszor, örültem neki, hogy milyen jópofa dolog, hogy együtt jártunk egyetemre, és eltelt ennyi év és összetalálkozunk. Hasonló dolgok érdekelték, mint engem. Úgy tűnt, hogy ez jó lesz. Én ebben nem vagyok jó, olyan hülyén alakult az életem.

2. A lány: Mariann, 15 éves

Mariann: A vasárnapi reggeli az úgy zajlott le nálunk, hogy ott ülünk kint négyen, eszegetünk. Viktor pizsamában papucs nélkül kiül, magába roskad és ott eszik. És akkor mondja, hogy Viktor, hát húzd ki magad, beszélj, mondjál valamit.

Ezt ki mondja?

Mariann: Apukám. Hát a papucs? Közben: egyél! Mondjál valamit! Akkor így rákényszeríti, hogy valamit csináljon. Olyan hatása van, hogy leblokkolja az embert. Ez még egy enyhe dolog volt! De mindennel így van. Akkor utána elmentem versenyre. Nem voltam valami fantasztikus jó állapotban. Elmentem és a második gyakorlat után láttam, hogy apukám ott fönt néz és mosolyog le rám. Olyan rossz kedvem lett, borzalmas. Mindig rossz hatással van rám, ha valamit kell teljesítenem, és ott van. Nem szeretem, ha ott van. Őt magát se szeretem. Beszélni se bírok, amikor ő ott van. Nem lehet vele beszélgetni se semmit. Régebben mindig úgy próbáltam hozzáállni, hogy mégis az apám. Akkor láttam, hogy a mamával meg a Viktorral veszekedett, de én valahogy jobban el voltam. Viktor önmagát adta, én megpróbáltam magam jobban fegyelmezni. Nem fegyelmezni, hanem azt csinálni, amit ő akar. De hát nem mindig sikerült. Ő nagyon szeret minket, de hát a maga módján. Mi azt nem tudjuk elviselni, ahogy ő szeret. Egyszerűen nincsen miért. Már keresem, hogy miért szeressem, de hát nem tudom szeretni. Mert megverte a mamát egy csomósor, a Viktort mindig szekírozza mindenért. Azért nem tudom szeretni. Elismerem, hogy a munkáját jól végzi, de én nem a munkatársa vagyok. Mindig feszült volt a hangulat. A mama néha olyan boldog volt, amikor csak hármásban voltunk. Akkor mindig olyan felszabadultan nevetett mindenki. Akkor mindenről el tudtunk beszélgetni. Ha a papa ott volt, akkor voltak olyan témák, amit inkább nem érintettünk. Inkább mindenki olyan feszülten ült. Engem például soha nem rugdosott meg, csak egyszer. Viktort megverte nagyon sokszor, és én meg se tudtam szólalni. Nagyon szeretem Viktort, de ez természetes. Emlékszem, hogy régebben Viktor begurult valamin, és akkor megvert engem. Mindig sírtam, hogy Viktor milyen hülye, soha nem fog felnőni. És most teljesen megváltozott.

Megváltozott a Viktor iránti érzésed, amióta te a mamáddal laksz? Te fél éve a mamáddal laksz, a Viktor pedig maradt a papával.

Mariann: Azóta sokkal jobba vagyok a Viktorral.

Miért?

Mariann: Azt nem tudom.

3. A fiú: Viktor, 17 éves

Viktor: Kb. 5 évvel ezelőtt vettem észre, amikor először elkezdtek veszekedni. Akkortól kezdődött, és hullámokban jött. Volt, amikor lenyugodott a család és volt, amikor beindult, jött a sok veszekedés. Eléggé meg lehetett rémülni apámtól, mert olyan dolgokat csinált, ami elég megrázó.

Mikor kaptál ki utoljára?

Viktor: Most, kb. egy hónapja lehetett. Bejött a szobába és elkezdett beszélni. Mondta, amit már milliószor elmondott.

Mit?

Viktor: Ezt nem lehet elmondani, maximum fölvenni lehet, elmondani nem. Nem is nagyon emlékszem rá. Annyira ideges voltam, nem emlékszem rá, mert annyiszor elmondta.

De mi a lényege?

Mariann: Hogy akkor a mama miért ment el, szerintünk nem lenne-e jó egy család, meg hasonlók.

Arra kapacitál titeket, hogy hívjátok vissza a mamát és négyen legyetek újra együtt?

Viktor: Persze. Hívjuk vissza, meg álljunk ki mellette, meg hogy mégse lehet ezt vele megcsinálni.

Mariann: Normális, rendes, tisztességes gyerek nem csinál olyat az apjával, mint mi, hogy elmegy a bíróságra és bemártja őt. De azt nem is tudhatja, hogy mit akarunk ott. Lehet, hogy azt mondjuk, hogy mind a két szülővel szeretnénk lenni.

Viktor: Ha van egy kis ép esze, akkor sejti. Mondja, hogy ha gyilkos lenne az apám, akkor se tehetném ezt meg. Egy normális gyerek elmegy és megmondja, hogy mind a két szülővel szeretne élni.

Mit fogtok mondani a bíróságon?

Mariann: Elmondom, hogy miket csinált, és hogy a mamával szeretnék lenni.

Gyakorlatilag már két éve nem vagytok együtt. Ő mit szeretne?

Viktor: Nagy családot, és hogy újra együtt legyünk.

Mariann: Azt mondja, hogy legyen együtt a család. Neki tök mindegy, hogy nekünk rossz.

Viktor: Képtelenség, hogy ez a család újra összejöjjön. Lehetetlenség. Hát ha eddig nem működött tizenvalahány évig, akkor most sem fog. Ez részéről elég lehetetlen kívánság.

Te mióta tudod, érzed, Viktor, mint gyerek, hogy nem működik ez a család?

Viktor: Az első veszekedés óta. Amióta megy ez a bírósági ügy, azóta biztos vagyok benne. Azelőtt így konkrétan lehet, hogy nem gondoltam rá.

Mariann: Egyszer Csehszlovákiában voltunk, egy hétre elmentünk telelni vagy nyaralni, és jött velünk az apukám anyukája is. Egy faházban laktunk. El akartunk menni valahova sétálni, kirándulni. A mama mondta, hogy ő inkább nem jön, mert nincs kedve. Otthon akart maradni. Erre a papa mondta, hogy akkor is eljössz, lerúgta a lépcsőről, betuszkolta a kocsiba, és mondta, hogy akkor most eljössz velünk. A mama nem akart eljönni, de el kellett jönni.

Viktor: Ő ilyen, erőszakos, kiszámíthatatlan.

Mariann: Arra emlékszem, hogy egyszer a mama átjött hozzánk éjjel, én aludtam. Bejött a szobába, és ott megágyazott a földön, mert hogy a papa nem hagyta békén. Egyszer csak arra ébredtem föl, hogy valaki bedöngötte az ajtót, a papa jött és ott verekedtek a mamával. Gondolom, hogy ez nem először volt és nem utoljára.

Viktor: Aznap este azt mondta, hogy fölgyújtja a lakást. Arra ébredtünk, hogy dörömböl.

Neked milyen ott? Te vagy az egyetlen, aki megmarad neki a családból. Milyen az apu? Nem kedvesebb hozzád? Nem próbált megnyerni?

Viktor: Próbált, de úgyse nyer meg.

Próbált?

Viktor: Igen, főleg a tárgyalások előtt. Játssza nekem itt a jó apát.

Hogy lehetne neked ő jó apa?

Viktor: Sehogy. Azért nem is beszélünk vele, mert amit elmond neki az ember, azt visszahallja, de évekig. Ha elmondok neki egy viszonylag bizalmas dolgot, azt visszamondja. Akkor azt úgy rádobálja az emberre, amikor vita van. Ez elég kellemetlen dolog.

Tudod, hogy miért ment el az anyu?

Viktor: Nem bírta tovább ezeket az éjszakákat.

Mariann: Mindig vele veszekedett.

Nektek nem volt jobb, amikor ott volt az anyu?

Mariann: Attól függ milyen szempontból. Hogy ott volt és együtt lehettünk vele, az jó volt. De az, hogy folyton veszekedtek, és tudtam, hogy a mama nem érzi jól magát az apám mellett, az rossz volt.

Hogy ment el az anyu?

Viktor: Voltak ezek a veszekedések, és nem otthon aludt. Nappal átjárt, csinált ennivalót, meg ezt-azt, de egyre kevesebbet.

Mariann: December elején mondta, hogy elmegy. A nagymama teljesen ideges volt! Mondta, hogy hagy menjen el, és aztán ott maradt a nagyapámnál. Mikor hazamentem, láttam, hogy veszekednek. A mama táskával el akart menni. Akkor már megvolt a kutyám. Mondtam, hogy kikísérem a mamát a buszmegállóba, és a kutyát is elviszem sétálni. Akkor apám mondta, hogy én nem mehetek sehova, mert félt, hogy én is elmegyek a mamával. Ott veszekedtünk egy pár órát, és akkor valahogy rákötöttem a mama táskájára a kutyát, és ő valahogy kiment. Akkor én is elmentem vele. Egy ideig futott utánunk az apám, de nem ért utol, hála istennek. Akkor átmentem, ott aludtam a nagypapánál. Egy ideig az volt, hogy minden este átjártam kutyával, aztán reggel mentem vissza. Ott aludtam. Először egy héten egyszer, kétszer, aztán egyre többször, és a tárgyalás napján átköltöztem, mert nem mertem hazamenni.

Mitől féltél?

Mariann: Azt mondta, hogy ha elmegyünk, akkor öngyilkos lesz. Mondtam, hogy akkor legyen öngyilkos. Tudtam, hogy úgy se teszi meg, annyira gyáva, nem meri megtenni.

Te miért maradtál otthon? Sajnálod az apádat?

Viktor: Igen, sajnálom úgy, mint embert. Végül is elég borzalmas lehet, hogy az ember szeretne valakit szeretni, de... Nem tudom elmondani. Bonyolult lenne átköltözködni.

A szobádhoz ragaszkodsz?

Viktor: Igen, meg a környékhez is.

Hogy szeretnéd, hogyan alakuljon az életed?

Viktor: Hárman meglennénk, a mama, Mariann meg én egy lakásban. Az apám meg csináljon valamit, amit tud. Biztos van valami barát-nője vagy ismerőse. Mindenesetre ő külön, az egyértelmű. Kétközpontú családot szokott emlegetni. Ami azt jelenti, hogy van két lakás, és akkor mindenhol van szobánk, és oda megyünk, ahova akarunk.

És ha akarsz, akkor oda mész?

Viktor: Nem. Nekem arra nincs szükségem.

Mariann: Nem bírok az apám légkörében lenni. Nem érzem magam otthon abszolút, hogyha vele vagyok. Mindenre vigyáznom kell, hogy mit mondok, mert hogyha ezt mondom, akkor ez a baj, ha azt mondom, akkor az a baj. Akkor inkább meg se szólok.

Szerintetek nem lehet ezt a házasságot, ezt a családot összeszedni még egyszer?

Viktor: Biztos hogy nem.

Mariann: Mikor elment a mama, mondta, hogy hívjuk vissza. És akkor én mentem át. Még bíztam az apámban. Mondtam, hogy gyere vissza, látod, milyen rendes. Könyörögtem neki, hogy jöjjön vissza. A mama elbizonytalanodott. Egy hónap múlva én is beláttam, hogy ez képtelenség.

Általában a gyerekek azt szeretnék, hogy újra együtt legyen a család.

Mariann: Nekünk nem úgy jobb.

Viktor: Az biztos, hogy általában úgy a jobb, de ezzel az apával ezt képtelenség megcsinálni. Ugyanaz lenne, ami régen. Egy ideig menne a mosoly, aztán lenne egy kis vita, majd nagyobb, és végül kezdődne minden előlről.

Mariann: A barátnőimnél voltam és láttam, hogy milyen jól elhülyéskednek az apjukkal, mint egy jó haverrel, a barátnőm nem feszült az apjával. Ugyanúgy vagyunk mi a mamával.

Igen? Az anyuval mindig jó?

Mariann: Igen.

Neked is?

Viktor: Általában jó.

Mi a probléma?

Viktor: Ez inkább az én hibám. Odamegyek, és akkor ott adom ki a napi idegességemet. Nem tudom elviselni.

Mi az, amit nem bírsz elviselni benne?

Viktor: Egy ideig azt nem tudtam elviselni, hogy mindig bízott abban, hogy van békés út. Hogy megegyezhetünk vele. Ezzel egyáltalán nem értettem egyet. Még mindig bízott a megegyezésben.

Az apáddal?

Viktor: Igen. Ebből volt egy nagy vita.

Mariann: Magát okolja először. Soha nem keresi másokban a hibát. Először teljesen szétroncsolja magát, aztán döbben rá, hogy talán nem benne van a hiba.

Viktor: Kevés volt az önbizalma régebben, hogy most milyen, azt nem tudom. Most persze kevesebbet látom. Mindig magában kereste a hibát. Nem látta, hogy apám mit csinál. Nem látta át a dolgokat.

Mariann: Velünk jókedvű volt. Soha nem akarta elrontani a gyerekkorunkat. Azért, mert hogy ők veszekednek, azért nekünk ne legyen rossz.

Hol romlott el a ti családotok?

Mariann: Ez már előtte volt, mielőtt mi megszülettünk volna.

Viktor: A házassággal.

Hogy próbáltatok meg anyukátokat átsegíteni ezen? Hiszen ez végül is neki a legnagyobb kudarca. Mivel tudtok neki segíteni?

Viktor: Azzal, hogy mellette állunk. Biztos, hogy nagyon jó neki, hogy legalább a két gyerek mellette van. Ha mi nem mellette, hanem az apám mellett lennénk, akkor el lenne veszve. Ebben biztosan sokat segítünk neki.

Mariann: Sokkal jobbat érdemelt volna szerintem a mama.

4. Katalin döntése

Én éreztem, hogy valami nagyon nem jó, de nem akartam elhinni. Úgy éreztem, hogy ez nem történhet meg velem, hogy egy házasságom nem sikerült, amikor úgy gondoltam, hogy jó lesz, szóval minden tekintetben megfelelő. Hogy ez nem jó, egyszerűen nem akartam elhinni. Mindig megmagyaráztam azzal, hogy persze azért ilyen, mert sokat dolgozik ő is meg én is, meg nincs lakásunk, egy szobában nyomorgunk négyen. Ami engem nagyon zavart az első években – amikor vártam az első gyereket –, hogy mindenfélét fölhozott. Hogy már az anyukám is megmondta, hogy milyen önző vagyok. Amiket elmeséltem, azt mind szépen, apránként a fejemhez vagdosta, és én azt végighallgattam.

Ezt nem is értem, miért hallgattad?

Én se értem egyébként. Először is attól az embertől, akit én szeretek, majd hogy nem megkérdőjelezés nélkül elfogadok, szóval előbb mindig magamban próbálom keresgélni a hibát. Lehet, hogy ezt nem így kellene, csak én ilyen vagyok. Ezután így éltünk éveken át. Nagyon boldogtalannak éreztem magam. Nagyon nehéz úgy élni, hogy az ember csak cipeli a cuccát a hátán, és nem is tudja, hogy miért. Jó hát ez nem igaz, mert tudja az ember, hogy a gyerekeiért. De én tudtam, hogy én nem vagyok képes őt úgy szeretni, hogy neki jó legyen, mert állandóan azért panaszkodott, azért szapult, hogy nem vagyok elég jó feleség. Tehát ami neki nem volt jó, én azt a magam hibájának éltem meg egyfelől. Ugyanakkor az ő összes veszekedését is nekem kellett eltűrnöm azért, mert hogy én nem vagyok elég jó.

És anyaként? Anyaként nem ismert el? Annak nem örült, hogy két gyönyörű gyereketek van?

De igen. Csak ezt többször is hangoztatta, hogy egy púp vagyok a hátán a gyerekekkel együtt, mert nem tud dolgozni. Szóval akadályoztatva van az életében, hogy ott nyüzsgünk körülötte. Ilyenek történtek, úgy földhöz csapta egy alkalommal a fiamat. Nem tudott aludni, nagyon rossz alvó volt. Eszméletlen fárasztásokat csináltam a nap folyamán, hogy annyit sétáltassam, hogy el tudjon aludni. Akkor egy alkalommal dühében úgy, puff, lerakta a földre, és eltört az egyik kis csontocskája a lábában. Ez is olyan, hogy baromi nehéz megbocsátani. Ezt nemigen lehet se elfelejteni, se megbocsátani. Egy apának, aki a gyerekével ilyen meg tud tenni.

Mennyi idős volt a gyerek?

Egyéves.

Miért szültél két gyereket, Kati, egy ilyen embernek, amikor már tudtad, hogy ez nem az igazi? Azt hitted a kapcsolatokat rendbe hozható?

Igen. Az elsőnél még nem hittem azt, hogy ennyire nem jó. Azt hittem, hogy azért ilyen, azért nem tudunk normálisan élni, mert nincsen lakásunk.

Olyan anya lettél, mint amilyen szerettél volna lenni?

Igen, azt hiszem. Ami engem meglepett, az az, hogy a gyerekek az első veszekedéseknél megérezték, hogy valami kettőnk között nem jó.

Ezt nem volt nehéz megérezni!

Jó, de kezdetben az egész jószerivel éjszaka zajlott.

Amikor nappal volt, és egy szobában voltatok, akkor vidámak voltatok, és mosolyogtatok, úgy csináltatok, mintha minden rendben lenne?

Olyan is volt. Ezt én elég nehezen tudom megcsinálni, a férjem ebben nagy mester.

A gyerekeknek játszottatok egy olyan papást-mamást, hogy itt tulajdonképpen minden rendben van?

Én nagyon igyekeztem, az biztos. Nagyon jópofa dolog volt: Mariannal beszélgettem valamikor. Ő olyan furcsát mondott. Úgy élte meg, annyira nem szerette, hogyha veszekedés van köztünk, hogy látott egy piros szívet maga előtt, és abból, amikor veszekedtünk, mindig lecsorbult egy darabka. Fantasztikus, nagyon jó kép.

Neked hogy csorbult le a piros szívből egy darabka?

Már kész volt a lakás, végre beköltöztünk. Nagy nehezen elrendeződött minden. Elmentünk nyaralni Csehszlovákiába és akkor ott is volt valami. Gyanútlanul készítettem a gyerekeket, ahogyan ez a kiránduláskor kell, és akkor dühében fogta magát, és lelkötött a lépcsőn. Akkor mondtam, hogy na jó, akkor nem megyek sehova, itthon maradok. Nem engedett otthon maradni. Bezárta a lakást, elrakta a kulcsot, betuszkolt az autóba, és akkor egész nap ott kellett kirándulnom bölgve. Akaratom ellenére bármit megengedett magának. Ez volt az az utolsó vékony kis fonálka, ami végül teljesen elszakadt. Részemről akkor lett vége. Ennek már majdnem 10 éve.

Azóta is együtt voltatok.

Igen, de én mondtam, hogy el akarok válni, nekem így nem jó. Abszolút nem vette komolyan. Megfenyegetett, hogy kinyírja az egész családot, ha én be merem adni a válókeresetet.

Mi ebben neki a jó?

Rájöttem, egyszerűen olyan agresszív alkat, akinek az a jó, ha van egy alany, akit szekírozhat, akivel erőszakoskodhat. Ez is egy formája annak, hogy kitombolhatja a benne lévő nem tudom miket.

Ehhez két ember kell.

Ez az, csak én erre nem vagyok alkalmas.

Mondod te, miután 18 éve ezt csinálod.

Most már azért nem annyi, mert másfél éve eljöttem.

45 évesen fogtad magad és elmentél?

Igen, elmentem a papámhoz. Egyszerűen úgy éreztem, hogy az életemet kell megmenteni. Úgy döntöttem, hogy ez fontos, hiszen a gyerekeimért felelős vagyok.

Végül is, akárhogy is szépítjük, te olyan helyzetbe hoztad a gyerekeidet, hogy 15 és 16 éves korukra most ők árva! Se anyjuk, se apjuk. Te fizikailag nem vagy, az apjuk pedig lelkileg nincs velük. Egyedül vannak. Ezt te is tudod.

Hát nem, amióta a kislányom odaköltözött, ő azóta effektíve nincs egyedül. A fiam, ő igen. Ő is jön naponta át, hozza a mosnivalóját, meg jön enni. Nagyon nagy energia árán, de végül is sokat vagyunk együtt. Van amikor rossz kedve van, meg morcos. Van, hogy úgy viselkedik, hogy azt mondom neki: most tűnjön el, mert nem engedem meg, mert csúnyán beszél. Rettenetesen tüskés. Ez egyébként érthető. Valahol meg is értem. Nekem sokszor többet ér egy levél, amit úgy akármikor kapok. Látod ez pont itt van.

Mutasd!

Az ilyenekért érdemes nekem élni.

Mikori ez a levél?

Egyhetes vagy kéthetes.

Olvasd fel!

Jobb, ha te olvasod.

Ez a lányod levele, amit múlt héten kaptál. Ha el tudom olvasni. Olyan szép gyerekírás!

„Szia édesanya (egy igazi édesanyának mesebeli lányától). Ezt franciául írta. Imádlak és hiszek, de azért simogasd meg a pofimat mindenképpen, ha akarsz nyugodtan felébredhatsz. Komolyan. Ne izgasd magad a kupi miatt, holnap rendet csinálunk. Puszi kis Manó! Mariann. Blekinek adtam kaját, nem vittem le, csak az erkélyre engedtem ki. Vagy tedd meg ugyanezt, vagy vidd le, de szerintem ne fáraszd magad, mert nagyon nyugodt.”

Hát olyan aranyos, hogy csuda.

Ilyeneket szoktál kapni?

Igen.

P3 B) GONDOLATOK AZ INTERJÚ ELEMZÉSÉHEZ

(Háttérolvasmány)

A család, minden válságjelenség ellenére általában még mindig a legalkalmasabb terepe a gyermeknevelésnek. Vannak azonban olyan helyzetek, amikor a házaspár együtt maradása ártalmas a gyerekek számára is. Sőt előfordul, hogy a válás elkerülhetetlenségét a gyerekek is belátják.

A 17 éves Viktor, a 15 éves Mariann és édesanyjuk története példázza, hogy vannak menthetetlenül rossz házasságok, amelyekben csak a válás jelenthet megoldást.

A probléma gyökerei részben az anya gyermekkorában keresendők. Az elsődleges családi szocializáció során az anya Hamupipőke sorsot élt át, állandóan nyűgnek érezte magát anyja és testvére mellett, s érzelmi bizonytalansága, szeretetvágya korai házasságba kergette. A valahová tartozni akarás sürgetése eredményezte, hogy az első kudarc után a második választás, Viktor és Mariann apjával való házasság sem sikerült. A problémák ellenére 18 éven keresztül élt egymás mellett ez a két ember. A férje elhagyása Katalin számára a magára találás első lépését jelentette.

Az apa egy mára túlhaladott, de mégis létező férfimodellt testesít meg: ő a családfő a szó szoros értelmében, és a hierarchia csúcsáról mindenre feljogosítva érzi magát, terrorizálja a feleségét, gyerekeit. Ugyanakkor minden áron fenn akarja tartani a házasságot, és nem csupán a látszat kedvéért, hanem azért, mert meg van győződve arról, hogy a családi kötelékek megbonthatatlanok. Nem érzi saját felelősségét a helyzet alakulásában, és akár erőszak árán is fenn akarja tartani a jelen állapotot. Ugyanakkor nem tűri az ellentmondást, s szükség esetén az erőszaktól sem riad vissza, hogy minden az akarata szerint történjék. Az már végképp elképzelhetetlen számára, hogy saját gyerekei (nem törődve a megkérdőjelezhetetlen apai tekintéllyel) tanúskodni kívánnak ellene a bíróságon.

A gyerekek szavaiból egy a feleségével és gyermekeivel brutális, önző, uralkodni vágyó apa alakja rajzolódik ki, akit sem felesége, sem gyermekei nem tudnak már szeretni, s akivel elképzelhetetlen a kiegyezés. Megdöbbentő élességgel és érettséggel elemzi e két gyerek az áldatlan helyzetet, és foglal állást a sokat szenvedett édesanya mellett egészen addig, hogy a bíróságra is készek elmenni, bejelenteni, hogy a válás után az anyjukat választják, vele kívánnak maradni. E mögött a döntés mögött másfél évtizednyi rettegés, megaláztatás áll.

Az élmények hatása érződik a két gyerek személyiségén. Mariann az érzékenyebb, ő érti meg mélyebben a női sorsot. Az ő gyengédsége és empátiája segíti anyját a továbblépésben, ad neki erőt a nehézségek elviselésére.

A 17 éves fiú, Viktor is pontosan érti a helyzetet, kész kiállni az anyja mellett a bíróságon is. Tetten lehet azonban érni szavaiban az apai mintát: számára fontos, hogy anyja kiszolgálja, meglegyen a napi kényelme.

A feldolgozás során felmerülhető problémák listája

Hagyományos családmódel: a férfi és nő közötti hierarchia

Erőszak, brutalitás a családban

A család szerepe a gyermekek szocializációjában

A válás lehetősége és következményei

Az együtt maradás lehetősége és következményei

Aktivitás, passzivitás

Az autonóm döntés kockázata és felelőssége

Szülő-gyerek kapcsolatok

A testvérek közötti kapcsolat

A válás jogi oldala, következményei

P4 A) A DILEMMAHELYZET BEMUTATÁSA

Katalin házassága nagyon boldogtalan. 18 éve él együtt a férjével, két gyerekük van, a 17 éves Viktor és a 15 éves Mariann. Az apa sokat dolgozik a családjáért, jó anyagi színvonalon tartja őket, de szigorú, ellentmondást nem tűrő személyiség, aki feleségével és gyermekeivel olykor durván viselkedik. Katalinnak elege lett, és beadta a válópert. A férj nem akar válni, mert úgy véli, hogy a családi kötelek elszakíthatatlanok. A gyerekek úgy határoznak, hogy a válóperi tárgyaláson apjuk ellen tanúskodnak, és bejelentik, hogy az anyjuknál akarnak maradni.

Kérdés: Helyeslitek-e Viktor és Mariann döntését, vagy sem?

P4 B) A DILEMMAVITA MENETE

1. A vitacsoportok kialakítása

Az osztály két részre oszlik annak megfelelően, hogy helyeslik vagy nem helyeslik a döntést. (A tanár törekedjék arra, hogy közel hasonló létszámú csoportok alakuljanak ki. Amennyiben túlságosan nagy az egyik tábor, olyan kiegészítő megjegyzéseket kell a helyzethez fűzni, amelyik meggondolásra készítet. Például, ha túlságosan nagy létszámú a döntést helyeslők csoportja, utalni lehet arra, hogy az apa mennyire ragaszkodik a családjához, vagy hogy milyen nehéz főleg egy fiúnak apa nélkül nevelődni. Ha döntést elutasítók lennének túlnyomó többségben, beszélni lehet arról, hogy a családon belüli erőszak milyen sok problémát okoz, és hogy a nő sem tűrheti akármeddig a férfi uralmát, hiszen egyenjogúság van.)

2. Érvek és ellenérvek gyűjtése

A két vitacsoport 3-4 fős csoportokba rendeződik. A kiscsoportok érveket gyűjtenek igazuk mellett. Az összegyűjtött érveket lejegyzik. Közben két csomagolópapír kerül a falra. Erre fogja a két csoport egy-egy képviselője a saját csoportjának az érveit felírni.

3. Az érvek ütköztetése

A két tábor felváltva mond érvet, amelyre a másik társaságból az válaszol, aki az elhangzott állítást cáfolni tudja. Ezt követően a másik fél mond egy érvet, és erre érkezik a cáfolat.

4. A saját érvek súlyozása

Mindkét csoport megkapja a saját listáját, és bejelöli benne azt a legfeljebb 3 érvet, amit a leghatásosabbnak tart.

6. Az „ellenfél” érveinek vizsgálata

A két tábor papírt cserél. Az ellenfél érvei közül megjelölik azokat, amelyeket elfogadhatónak, meggondolásra érdemesnek tartanak.

7. A végleges vélemény kialakítása

A tanár megkérdezi, hogy változott-e a vita hatására valakinek a véleménye, van-e, aki át szeretne kerülni a másik csoportba. Az így határozó diákok röviden indokolják a véleményük megváltozását.

P5 A VÁLTOZAT

Vitakérdések 2 transzparensen

Mi a véleményetek arról, ha a házastársak, ha nem is szeretik egymást, a gyerekek kedvéért együtt maradnak?

Mi a véleményetek arról, ha a gyerekek apjuk ellen tanúskodnak a bíróságon?